

Keelneuskweek afnemen bij covid-19-verdenking Zo doe je dat

Steeds meer wijkverpleegkundigen testen kwetsbare cliënten thuis op het coronavirus. Hoe ga je te werk?

tekst **Nienke Berends, Evelyn Naalden** fotografie **ANP**

Het thuis testen van kwetsbare cliënten met een covid-19-verdenking is cliëntvriendelijker en verbetert de continuïteit van zorg, aldus verpleegkundig specialist AGZ Evelyn Naalden.² Ze beschrijft de werkwijze.

Wat heb je nodig?

- Chirurgisch mondneusmasker minimaal type IIR;³
- Spatbril: goed passend en goed sluitend. Brildragers dragen een overbril;
- Schort: vloeistofdicht, met manchetten en achtersluiting;
- Niet steriele handschoenen;
- Kweekmateriaal. Naalden: 'Wat je krijgt/gebruikt verschilt per regio of laboratorium, wij gebruiken momenteel 1 swab voor zowel keel als neus, maar dat kunnen er ook 2 zijn.'
- Doorzichtige container;

Als de neusswab niet lukt, kan de uitslag vals-negatief zijn

- Buisjes met virustransportmedium;
- Safety bag (afsluitbaar plastic zakje);
- Absorberende tissues;
- Houten tongspatel;
- Spuitflacon alcohol 70%;
- 2 celstofmatjes, hiermee kun je een schoon/vuil werkterrein afbakenen;
- 2 afvalzakken.
- Op de busjes noteren welk materiaal erin zit (neus- of keelkweek of beide, verschilt per organisatie/test).
- Na de handhygiëne trek je beschermende kleding aan in deze volgorde³:
  - 1 Mondmasker: deze moet goed aansluiten op mond en kin; druk de buigzame rand goed om de neus.

STAP 1: voorbereiding

'Aangezien je alleen werkt, bereid je alles goed voor zodat je de procedure zonder problemen kunt uitvoeren', aldus Naalden. 'Leg de cliënt bij de telefonische afspraak al uit waarvoor je komt, waarom je PBM zal dragen en wat je gaat doen.' Ook de benodigde formulieren vul je bij voorkeur al voor het bezoek in. 'Wij vragen iemand na het openen van de deur weer naar de woonkamer te gaan. De hal beschouwen we als 'schone ruimte', om ons om te kleden. We gaan pas de ruimte waar de cliënt zich bevindt binnen als we volledig zijn gekleed in PBM.' In deze schone ruimte leg je ook klaar: desinfectiemateriaal en de eerste afvalzak om straks je PBM in weg te gooien.

- Indien nog niet gedaan, nu doen:
  - Aanvraagformulier invullen.
  - Naam en geboortedatum cliënt noteren op de busjes met transportmedium.

Hij zit goed als het masker in- en uitdeukt bij het ademen.

- 2 Schort: zorg dat hij goed gesloten is.
- 3 Handschoenen: zoveel mogelijk over de manchetten van het schort.
- 4 Bril of overbril.

STAP 2: 'vuile' werkomgeving creëren

'De vuile werkomgeving is naast de cliënt, binnen 2 meter dus,' aldus Naalden. 'Leg hier een celstofmatje neer om besmet afval op te leggen en zet/hang een tweede afvalzak binnen handbereik om straks alle materialen in weg te gooien. Ook het afnamemateriaal plaats je hier.'

STAP 3: kweken afnemen Keelkweek afnemen

Naalden: 'Wij beginnen met de keelkweek, omdat de neusswab niet altijd goed lukt als mensen moeilijk instrueerbaar zijn (bijvoorbeeld bij dementie). Ook komt bij de neuskweek soms een bloedneus voor (bijvoorbeeld door kwetsbaar neusslijmvlies bij chronisch xylometazolinegebruik of verkoudheid). Als de neusswab mislukt vermeld je dit op de labbon, en moet je bedacht zijn op een vals negatieve uitslag omdat de kweek mogelijk onvoldoende virus bevat.' Het RIVM⁴ adviseert om beide af te nemen, omdat sommige patiënten alleen op 1 van de 2 locaties positief zijn. Ook lijkt SARS-CoV-2 iets beter aantoonbaar in nasofarynx- dan in orofarynxuitstrijkjes.⁴ Vertel de cliënt steeds wat je gaat doen, blijf hem zo nodig geruststellen en vraag hem rustig te ademen door de neus.

- Laat de cliënt zijn hoofd achterover buigen, de tong uitsteken en/of 'aaa' zeggen. Naalden: 'Daardoor drukt hij de tong automatisch meer naar beneden en krijg je de farynxboog beter te zien. Bovendien zijn mensen dan een beetje afgeleid. Lukt het niet om de swab diep in de keel te krijgen, probeer het dan met een tongspatel. Zo houd je de reflex van de tong tegen en het geeft wat meer grip.' De keelkweek geeft vaak een kokhalsreflex, dit is normaal. 'Ik vertel dit meestal niet van tevoren, dan werken mensen niet meer mee.'
- Strijk met de swab met een roterende beweging over de voorste farynxboog, zo ver mogelijk naar achter. Waarom zo diep? 'Anders dan bij bijvoorbeeld een MRSA-kweek, die vooral gericht is op het wangslimvlies of gehemelte, zou dit virus zich met name ophouden in de nasofaryngeale ruimte: de ruimte achter de neus, bovenaan de keel en achterboven het weke verhemelte en de huid,' legt Naalden uit.
- Deponeer de tongspatel direct na de keelstrijk in de afvalzak.

Neuskweek afnemen

- Naalden: 'Soms weten mensen welk neusgat beter toegankelijk is. Anders begin je gewoon. Soms verstarren mensen en stopt de adem. Vraag de cliënt rustig door de mond te blijven ademen. Vertel dat de neuskweek een vervelend gevoel kan geven, maar dat je het zo snel mogelijk doet. Zo bied je afleiding.'
- Laat de cliënt zijn neus snuiten om de doorgang vrij te maken, en het hoofd achterover buigen.
  - Steun met je vrije hand op het hoofd van de cliënt en trek met deze hand de neuspunt iets omhoog.
  - Schuif daarna de swab, met een roterende beweging, in het neusgat over de neusbodem tot in de nasofarynx. Naalden: 'Je gaat tot 3/4 van het stokje in de neus, zeker 10 cm - bij ons tot het afbreekstipje. Bij weerstand niet doorduwen, maar meer naar beneden of zijwaarts richten - nooit naar bo-

▲ Of je 1 of 2 swabs gebruikt, verschilt per regio/laboratorium.

- ven! - of het andere neusgat proberen.'
- Draai de swab enkele malen rond in het neusgat en trek deze voorzichtig terug. Naalden: 'De neuskweek zorgt voor een traanreflex, dat is normaal. Ook dit zeg ik meestal pas achteraf.'
- Draai het dopje van het buisje. Leg de swab niet weg en voorkom dat deze in contact komt met bijvoorbeeld het buisje. Naalden: 'Wij adviseren het buisje van tevoren al open te zetten, mits je natuurlijk zeker weet dat je het niet omgooit, vanwege de vloeistof.'
- Steek de swab tot op de bodem van het buisje en breek het resterende gedeelte van het stokje af boven het celstofmatje. Dit is besmet afval!
- Sluit het buisje secuur af.
- Werp het celstofmatje met (eventueel nog de tongspatel en) de afgebroken wattenstokjes in de afvalzak.
- Vertel de cliënt dat het branderige gevoel in de neus nog even kan aanhouden.
- Bind afvalzak 2 dicht en laat de cliënt

deze later weggooien, deze kun je als 'besmet' beschouwen.

STAP 4: verpakken van het materiaal⁵

- Naalden: 'Verpak het materiaal buiten 2 meter van de patiënt, liefst in de gang.'
- Spray je handschoenen en het te versturen materiaal in met alcohol 70%; laat 3 minuten inwerken (raak het in de tussentijd niet aan).
  - Verpak het buisje in de doorzichtige container of het doorzichtige beschermmateriaal samen met de absorberende tissue.
  - Stop het buisje samen met de bon voor het laboratorium in de safetybag.
  - Spuit de buitenkant van de envelop in met alcohol 70% en leg deze daarna op een schone ondergrond, in de gang dus.

STAP 5: opruimen³

- PBM uittrekken doe je in de gang, je schone ruimte.
- Doe de handschoenen uit, en desinfecteer de handen.
- Trek met blote handen het schort naar voren los en haal daarna de armen uit de mouwen. Rol het schort rustig -niet wapperen- binnenstebuiten in elkaar. Doe hem direct in de afvalzak in de gang.
- Doe beschermbril af, desinfecteer deze met alcohol 70% en desinfecteer daarna weer de handen. Evelyn: 'Wij hergebruiken de brillen. Dus zakje desinfecteren en mee terugnemen.'
- Doe het mondmasker af en gooi ook dit weg.
- De tweede afvalzak laat je achter in de hal, vraag de cliënt deze weg te gooien.

Noten

- 1 Berends N. Wijkverpleegkundigen testen kwetsbare cliënten zelf, Nursing.nl > 13 september 2020.
- 2 Dit artikel kwam tot stand dankzij een protocol van verpleegkundig specialist AGZ Evelyn Naalden (TWB, Thuiszorg Met Aandacht, omgeving West-Brabant)
- 3 Zo werken wij schoon | Aan- en uittrekken van persoonlijke beschermingsmiddelen NHG 2020
- 4 Richtlijn covid-19 RIVM, september 2020
- 5 Afnametechniek specifieke virale diagnostiek (COVID-19, influenza) - Instructie voor veilig afnemen van viraal materiaal, RIVM februari 2020